

Верховна Рада України встановила 14 травня як День пам'яті українців, які рятували євреїв під час Другої світової війни. Проект постанови №4479 на засіданні парламенту 2 лютого 2021 р. підтримали 344 нардепа.

«Віддаючи шану усім людям, які, проживаючи на території України, ризикуючи своїм життям та життям рідних, допомагали євреям уникнути терору нацистів у роки Голокосту, Верховна Рада постановляє: установити в Україні День пам'яті українців, котрі рятували євреїв під час Другої світової війни, який відзначати щороку 14 травня», – йдеться в документі.

Людяність в часи жорстокості

«У ті часи всюди був морок. Здавалося, що й на небесах і на землі всі ворота співчуття закрилися. Вбивця вбивав і євреї помирали, а зовнішній світ або був співучасником або залишався осторонь. Лише у небагатьох вистачило мужності не залишатися байдужими... Чому їх було так мало? Пам'ятайте: найбільше жертву ранив не жорстокість гнобителя, а безчестя спостерігача... Не дайте, нарешті, забути, що завжди наступає момент вибору... І тому ми повинні знати про цих хороших людей, що допомагали євреям під час Катастрофи. Ми повинні вчитися у них і пам'ятати їх з вдячністю і надією». Елі Візель, лауреат Нобелівської премії.

У часи Голокосту – катастрофи європейського єврейства представники інших національностей ставилися до євреїв по-різному – від байдужості до ворожості. Більшість беземоційно спостерігала за тим, як сусідів та знайомих заарештовували й вбивали. Були й такі, що допомагали нацистам в «остаточному вирішенні єврейського питання», інші наживалися за рахунок пограбованого майна. Але й в аморальну добу залишалися ще люди з дивовижною мужністю й найкращими людськими рисами.

Серед українців були тисячі тих, хто, ризикуючи та жертвуючи собою і своїми родинами, рятував та переховував євреїв, з якими наш народ століттями жив по сусідству. Частина цих українців тепер – Праведники народів світу. Цим званням, згідно з ізраїльським Законом «Про Пам'ять про Катастрофу» наділяються не євреї, які в роки нацистської окупації рятували євреїв від переслідувань.

За підрахунками професора Я. Хонігсмана, за надання притулку євреям тільки у Львівській області в 1943 році нацисти стратили понад сто українців. У Львові 38% усіх кримінальних справ надзвичайного німецького суду для населення «Зондергеріхт» стосувалися осіб, які переховували євреїв або надавали їм якусь іншу допомогу. Хронологічно це період 1942 – першої половини 1944 р.

Знищення євреїв на території європейських держав проходило в ізольованих концентраційних таборах, а в Україні, Білорусі – на очах у жителів. Тому не кожен був спроможний ризикувати життям своїх близьких. Ті, які перемогли страх – великі люди. І тут Праведники були героями.

У Державі Ізраїль комісія Меморіального комплексу Катастрофи і героїзму єврейського народу «Яд Вашем» присвоює (за життя чи помертню) почесне звання Праведника світу тим представникам інших народів, котрі в роки Другої світової війни, рятуючи євреїв від неминучого знищення нацистами, виявили неабияку особисту мужність та продемонстрували непересічні моральні чесноти. Такі звання мають й українці.

Станом на початок 2020 року нагороджено 27712 праведника у 51 країнах, з них – 2659 в Україні.

Праведник Бабиного Яру, Праведник України – ці почесні звання почали присвоюватись з 1989 р., коли з'явилися перші відомості про рятівників євреїв, які були приречені на смерть. У квітні було затверджено звання “Праведник Бабиного Яру”, єдине встановлене в країнах Європи, бо звання “Праведник народів Світу” присвоюється в Ізраїлі, і лише в Україні присвоюється звання праведникам своєї країни.

Перші свідчення про своїх рятівників надали ті, хто вцілів під час розстрілу: Геня Баташова, Марія Пальті, Раїса Дашкевич, Йосип Гусарєв, Василь Михайловський, Людмила Бородянська, Шеля Поліщук, Роман Штейн. Першими праведниками стали члени родини священника О. Глаголева – його дружина та діти. У листопаді 1989 р. у Київському будинку вчителя відбулася перша зустріч киян із врятованими від розстрілу та їх рятівниками. Учасниками зустрічі стали понад 600 осіб.

В 1989 році було створена Асоціація Праведників Бабиного Яру. До її складу входять всі, кому присвоєно звання “Праведник Бабиного Яру”, або “Діти Праведників”. Керівниками Асоціації були Юрій М'ясківський, Ольга Рожченко, Софія Ярова.

У 2016 році науковими співробітниками Національного історико-меморіального заповідника «Бабин Яр» було опрацьовано поточний архів Всеукраїнської єврейської ради і встановлено, що звання «Праведник Бабиного Яру» отримало 625 осіб, звання Праведник України отримали 1543 особи (робота з поточними архівними матеріалами продовжується). Кількість Праведників, звичайно, значно більша, просто, в силу відомих обставин, робота по їх виявленню почалася із запізненням на десятки років.

Вчені довго намагалися скласти загальний портрет "праведників", аби краще зрозуміти їхню мотивацію прийти на порятунок.

Самуель Олінер, професор соціології з Університету Гумбольдта в США, засновник Інституту альтруїстичної особистості і просоціальної поведінки (Altruistic Personality and Prosocial Behavior Institute), також досліджував Рятівників. Подружжя Перль і Самуель Олінер (Pearl і Samuel Oliner), які взяли інтерв'ю у 406 Рятівників із 5 країн вважають, що усіх рятівників вирізняв альтруїзм, висока емпатія та відчуття співучасті.

Це, на думку деяких дослідників воєнного періоду, доводить, що нехай мінімальний, але вибір існував і тоді: змиритися з ситуацією або ж чинити опір.

АРИСТОКРАТИ ДУХУ: Митрополит Андрей і отець Климентій Шептицькі врятували від нацистського геноциду сотні євреїв

Шептицькі: митрополит Андрей та ігумен Климентій.

Коли почалася Друга світова війна, що супроводжувалася винищення євреїв, митрополит Шептицький запропонував львівському равину і його родині захист, але той відмовився, мовляв, равин має бути разом зі своєю громадою. Єзекиїла застрелили на очах у сина Курта. А Рахиль залишилась із трьома синами.

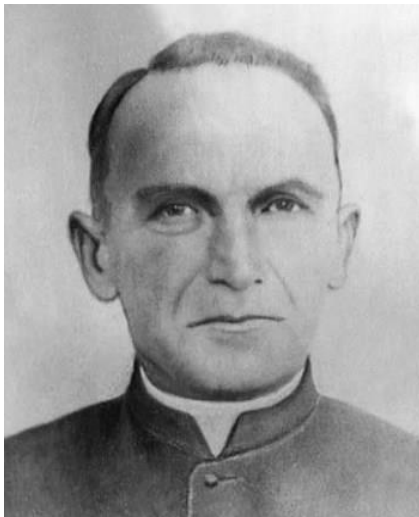
Мати Курта Рахиль загинула у Львові в Янівському таборі, а її старший син – у гетто. Курт Левін залишився з молодшим братом Натаном. Він вирішив просити допомоги у митрополита Андрея і прийшов у митрополичі палати у серпні 1942-го року.

«Бідна дитино», – промовив зі сльозами на очах митрополит, який уже був на той час в інвалідному візку. Хлопець розповів митрополитові, що втратив батька, матір, брата, і що у таборі смертників загинула майже уся єврейська громада.

Під час війни в монастирях греко-католицької церкви ховалося сотні євреїв. Серед єврейських чоловіків, жінок і дітей, яким допомогли служителі церкви, був і Натан Левін, молодший брат Курта, сини рабина Хамайдеса, сім'я Подожиних і пані Абрахам і її дочка.

Ці та інші євреї були спрямовані в монастирі Західної України священником Марко Стеком, а той отримував вказівки від Шептицького, який також займався переміщенням євреїв по монастирях.

Рятівник приречених: був сином і священником одного народу, загинув на землі другого народу, бо рятував синів і дочок третього

о. Омелян Ковч

*"Він дав свою душу за стадо,
За правду, як пастир-герой".*

Так охарактеризував життя Омеляна Ковча поет Микола Галичко, присвятивши отцеві поему "Добрий Пастир". Виявом особистої мужності панотця було укривання євреїв, особливо дітей. Урятувати їх від неминучої загибелі допомагали фальшиві свідоцтва про хрещення, що присипляли пильність нацистів та поліцаїв. Хоч хрещення євреїв було небезпечним, усе ж о. Ковч свідомо й відкрито їх хрестив. До о. Ковча звернулося за різними даними від 600 до 2000 євреїв. Багато було серед них таких, які йшли на це без релігійних переконань,

лише в надії на порятунок.

Після відмови підписати зобов'язання про відмову допомагати іншим о. Ковча в серпні 1943 р. перевезли до концтабору "Майданек" біля Любліна, де він отримав № 2399. Перебування у концентраційному таборі він вважав місіонерством. Тут о. Омелян ніс зневіреним віру, надію, любов, ділився просфорою, сповідав, причащав, хрестив. Як духовна особа, він служив усім людям, незалежно від їхнього походження та конфесійної приналежності.

За офіційними даними, в'язень № 2399 помер 25 березня 1944 р. від флегмони (гострого гнійного запалення) правої ноги.

Праведники Бабиного Яру: Наталія Чехова, Ольга Рожченко, Марія Гараніна, Валентина Березлева, Віра Крилова, Марія Глаголева.

<http://babyntar.gov.ua/ukrayinski-pravednyky-istoriyi-tyh-hto-ryatuvav-i-tyh-hto-vyzhyv>